

SLAVKO KULIĆ,

poznati hrvatski ekonomist i znanstvenik

Dokle god izvršna vlast ima načina da se beskonačno zadužuje po cijeni po kojoj hoće, ne možemo bankrotirati.

MI SAMO PROPADAMO KROZ RUPU BEZ DNA

Ovo što se spominje da je Vlada donijela nekakav plan nije strategija nego tragedija. Jer strategija je činjenje koje se provodi svakodnevno na temelju koncepcije, odnosno planova. Mi društveno odabranih ciljeva nemamo, jer su sve to nekakvi kratkoročni ciljevi od dnevnine političke važnosti. Dokument Nacionalne strategije razvoja kao i dokument Nacionalnog plana gospodarskog oporavka i otpornosti su politički dokumenti, a ne razvojni, jer su postavljeni na hrvatsku stvarnost, a nisu izvedeni iz hrvatske stvarnosti

RAZGOVARALA **Patricia SOFTIĆ**

Hrvatska je Vlada s ponosom prije tjedan dana predstavila Nacionalni plan oporavka i otpornosti, navještajući da će u periodu od 2021. do 2026. za gospodarski oporavak i daljnji razvoj Hrvatska u okviru instrumenata EU imati na raspolaganju 9,9 milijuna eura. Bitno je naglasiti da je od toga 6,3 milijardi eura bespovratnih sredstava, dok se 3,6 milijardi eura odnosi na zajmove koje će trebati vraćati. Čim je objavljen, Nacionalni plan izazvao je polemiku među pripadnicima raznih struka koji se pitaju gdje će zapravo završiti sav taj novac i hoće li išta konkretno i dugoročno isplativo biti učinjeno s njim. Poznati hrvatski filozof, politolog, ekonomist i sociolog, znan-

stveni savjetnik i profesor na Ekonomskom institutu od 1970. godine kao predstojnik Odjela za međunarodne odnose, Odjela za strateška istraživanja, te Odjela za interdisciplinarna istraživanja opstanka i razvoja života na planetu Zemlji, Slavko Kulić, ekskluzivno za naš list analizirao je Nacionalni program oporavka, aktualnu ekonomsku situaciju u državi i općenito perspektivu Hrvatske.

Uništenje proizvodnje

- Ovih se dana dosta piše i razgovara o Nacionalnom planu oporavka i otpornosti i o silnim novcima koji bi za tu svrhu trebali stići iz Europske Unije. No, što narod zapravo ima ili može očekivati od svega toga?

- Izvršna vlast u Hrvatskoj uzima sebi za pravo da nastavi istim

putem kojim su krenuli njihovi prethodnici 1991. godine, bez obzira na takozvane planove razvoja Hrvatske i korištenja europskih sredstava. Hrvatskoj je od 1991. nametnuta trgovачka orientacija, a ne proizvodna, i tu orientaciju vodi uvozni lobi. On kroz promet roba uvjetuje i diktira sve što se ovdje događa. Prestali smo proizvoditi sve ono što smo znali i u čemu smo bili uspješni, a oni profit ostvaruju na razlici između cijene uvoza i niskog tečaja. Diktat uvozne lobije s potporom političke vlasti stvara dojam da stanovništvo ima sve što mu treba, pa stoga nije potrebno govoriti ni o kakvoj proizvodnji. U Saboru nije nikad bilo čak ni rasprave o tome koju gospodarsku orijentaciju Hrvatska zauzima nakon '91., a mislim da smo se treba

li orijentirati na stvaralačku, a ne na trgovacku stranu. Prema tome, nestajanje proizvodnje u našoj stvarnosti do dana danasnjeg nije slučajno. Ono je smisljeno, jer se uvoz svega i svačega preferirao s naslova politike uvozne lobije, i tome se zapravo do dandanas nitko nije uspio suprotstaviti. Što mi od toga imamo, ne znamo. I svatko tko se pita što mi imamo od toga, čini to s razlogom. Nama ostaju ogromni troškovi i ogromna neizvjesnost, a predstojeći nam uništenje i ono malo proizvodnje što je ostalo, jer je teza uvozne lobije da nema potrebe

ovdje proizvoditi ono što se negdje drugdje u Europi već proizvodi i što je daleko jeftinije od onoga što ćemo mi proizvesti. Ono što imamo od takve orijentacije je samo jedan dio PDV-a koji se uprihodi i cijena radne snage koju uvjetuje kapital. Isto tako, Hrvatska je pristala da naši radnici rade za nižu cijenu rada nego radnici u ostatku Europe, jer su naše plaće ispod ljudskog dostojanstva i minimuma egzistencije. Ništa drugo.

- Upravo za vrijeme ove korone krize mnoge su evropske države odlučile još prije godinu dana smanjiti stope PDV-a, jedino je u Hrvatskoj ostala ista pa sad imamo najvišu poreznu stopu u Europi.

- Da, naravno, jer je to jedan jedini čvrsti oslonac punjenja državnog budžeta. Jer, kao što sam rekao, proizvodnje nema i nema se od čega drugoga puniti proračun. S obzirom na sve to što sam rekao, otvara se pitanje za što će biti utrošena ta takozvana bespovratna sredstva i zajmovi ako nemamo koncepciju

Naše su plaće ispod ljudskog dostojanstva i minimuma egzistencije

je dugoročnog gospodarskog rasta. Drugo, mi nemamo uvid u to kako posluju strani trgovaci, laci prisutni na našem teritoriju, jer prihod svih tih stranih poduzeća, i trgovackih i proizvodnih, ide direktno u pravcu proračuna njihove matične zemlje. Nemamo uvid u statistike i činjenično stanje koliko njihovog prihoda uopće ostaje u Hr-

vatskoj, a zapravo smo na putu na kojem gubimo i radnu snagu i supstancu. I to se zapravo događa još otkad je nestao SDK (Služba društvenog knjigovodstva, op. a.), preteča današnje Fine. Diktat kapitala nalaže da ako ne možete platiti s rezultatom svog rada, s onim što privredujete, onda ćete platiti s onim što imate, supstancom. Tako nam već

godinama krupni kapital diktira da izgubimo sve ono što imamo, pa čak i obradiva zemljišta, što je isto na pomolu.

Autokratska vlast

- Internetom se dijele grafički prikazi naših gradova, regija, pa i cijele države s trenutno postojećim tvrtkama koje posluju na tim područjima. Uzmimo za primjer Rijeku u kojoj niti jedna veća tvrtka više nije u hrvatskom vlasništvu.

- Tako je. Niti jedna. A naš najveći problem je što se to nikoga ne tiče. I što dalje budemo išli s tom trgovackom koncepcijom, imaćemo sve manje prihode u proračunu.

- Kada bi samo jedna Vlada napravila jedan takav kiks, rekli bismo da je nesposobna. No, to o čemu gorovite gledamo već godinama. Može li se izdaja nekakvih nacionalnih gospodarskih interesa i ekonomski stabilnosti vlastitih građana smatrati veleždajom?

- Ne može jer je sociologija države i društva utemeljena na au-

Filozofija svijeta stvari i dalje likuje, a filozofija života je podcijenjena i zato, zapravo, nikome nije ni stalo ni do čijeg života, što je ova korona samo dokazala

tokratskoj vlasti koju se ne tiče ništa što se tiče Hrvatske. Ona radi u prilog sociologiji Europe s naslova takozvanog funkcionalnog aspekta gledanja, a ne s naslova sociopsihološkog da se zna što to znači za narod Hrvatskih kao subjekt kulture. Ta vlast i ova država nužde posreduje slobodu pojedinca, gospodarstva i cijelog naroda spram centra moći. To je suština sociologije naše države i društva i vlasti koja upravlja ovom stvarnošću za sve veću cijenu. Prema tome, njeni je uloga utemeljena na vlasti "na dug", a za to nitko nije dobio ni mandat, ni legitimitet. Međutim, naša vlast to radi i ne tiče ih se što se događa s hrvatskom državom i narodom. Ova vlast ima ulogu podređenosti i ne može drugačije niti biti jer smo s tim stavom ušli u članstvo EU-a. Znači, mi smo pristali na diktaturu prava jačeg, a to je temeljna europska prava stečevina, koju je netko potpisao bez da je itko u Saboru pročitao 240 tisuća kartica tog oktuiranog, to jest obvezujućeg prava. Nažalost, to je prešutjela i znanost i HAZU i svi, što znači da smo šutke pristali na podložnost kao oblik postojanja s potpisom Lisabonskog ugovora iz 2011., a koji su potpisali Ivo Josipović i Jadranka Kosor.

“ Naš se narod nije u stanju pobuniti prema nikome i ničemu, jer je to velika sposobnost uočiti problem i postaviti potrebu njegova rješavanja. Zato pristaju na šutnju i podložnost kao oblik postojanja, a to je pogubno. Zato nam nekojakvi kriminalci koji su oštetili državu za milijune i milijarde šeću na slobodi, a običan narod skapava pod ovrhama. To nije slučajno, jer mi živimo u jednom bespravnom stanju. Mi nemamo ni političkog ni pravnog konstrukta društva

Krupni nam kapital već godinama diktira da izgubimo sve ono što imamo, pa čak i obradiva zemljišta, što je isto na pomolu

- Zašto je Hrvatska pristala i pristaje na tako jaki utjecaj europskih centara moći, za razliku od nekih drugih europskih država?

- Pa ne pada im na pamet tko što. Hrvatska ide linijom manjeg otpora zbog sindroma malog naroda. Kao što sam rekao, ovu državu se uopće ne tiče što se dogada s narodom kojeg su isključili potpuno iz politike, a radnike iz ekonomije. Njihov stav je - kome ne valja, može odseleti. Ljudi koji su otišli teško da će se i vratiti. Pazite, oko 426.000 Hrvata je samo u Njemačkoj, samo prošle godine 26.000 mlađih ljudi, radne snage, iselilo je u Njemačku, jer o njima u ovoj stvarnosti nitko ne vodi računa, niti ih je itko pokušao zaustaviti.

Naprotiv, ta autokratska vlast je to tumačila kao poželjno, pod krinkom slobodnog tržista radne snage, a nisam siguran niti da su poželjeli da se oni ikad vrati. Tragično je što je ovaj narod, kad je konačno dobio svoju državu, istu morao napustiti jer u toj državi nije imao život. Znači, otvara se pitanje i smisla i značenja ove države, pa i žrtve koja je dana za njeno stvaranje, iz koje je nakon njenog osnutka autohtonou stanovništvo moralno iseliti. Otvara se pitanje kome je ova država trebala osim birokraciji. Manjina vlada većinom, izvršna vlast manipulira Hrvatskim saborom kao da je to parlament, a nije. Hrvatska nije ni politički ni pravno konstituirana od 1991. do danas, što znači da mi nemašmo opozicije u Hrvatskom saboru koja bi se tome suprotstavila, a kamoli potaknula raspravu o smjeru kojim idemo i konceptu razvoja države koja ima prirodne blagodati prostora za proizvodnju. Mi uvozimo sve, što začuduje svijet koji ima uvida u ovo što se kod nas događa. Prema tome, ovdje se radi o dugogodišnjem problemu lošeg upravljanja hrvatskom stvarnošću od strane te autokratske vlasti. Tako da i ova sredstva koja nam se sada predstavljaju kao slamka spasa ukazuju da će se nad hrvatskom stvarnošću nadviti još teža poluga dužničke doktrine na koju oni bespogovorno pristaju, ali i da će i ovo malo što nam je ostalo biti pokradeno obvezama prema tim inozemnim dugovima koji će nam biti nametnuti u tom

takožvanom programu pomoći Europske Unije i potpore Nacionalnom programu oporavka i otpornosti. To je Vladin politički, a ne hrvatski razvojni program i dokument. On nije proizašao iz koncepcije dugoročnog socijalnog i ekonomskog razvijanja Hrvatske,

vjeć je zadan hrvatskoj javnosti od strane europske i hrvatske autokracije.

Najteža cijena

- No, premijer Andrej Plenković kaže da možemo biti ponosni što je lani uspio isprego-

“ Mi i nemamo znanost, jer bi se intelektualci trebali suprotstaviti bilo kakvom tipu propadanja, a posebice organiziranog. Ovo što se događa je organizirano vođenje u propast i nestajanje jednog naroda kao subjekta kulture. Znanost u nas nema nikakve financijske neovisnosti da bi progovorila i zaštitila interese ovog naroda i budućih generacija od siromaštva i podložnosti kao oblika postojanja

“ Hrvatskoj je od 1991. nametnuta trgovacka orijentacija, a ne proizvodna, i tu orijentaciju vodi uvozni lobi. On kroz promet roba uvjetuje i diktira sve što se ovdje događa. Prestali smo proizvoditi sve ono što smo znali i u čemu smo bili uspješni, a oni profit ostvaruju na razlici između cijene uvoza i niskog tečaja. Diktat uvoznog lobija s potporom političke vlasti stvara dojam da stanovništvo ima sve što mu treba, pa stoga nije potrebno govoriti ni o kakvoj proizvodnji

varati toliko velika finansijska sredstva, da smo po iznosu koju bismo trebali dobiti prvi u Europi, a kad to preračunamo u novac po glavi stanovnika, onda smo na drugom mjestu odmah iza Grčke.

- To vam je politički pogled na ovu stvarnost, a mi moramo biti svjesni da će ova pomoći imati svoju tešku, možda i najtežu cijenu u međunarodnim odnosima razmjene. Pitanje je hoćemo li uopće ove godine dobiti barem dio tih sredstava, jer razvojnih gospodarskih programa nemamo, a kad ih i dobijemo, ta sredstva su, bez obzira na nisku kamatu, preteška i bit će skupo plaćena. Europa zapravo sa svim tim sredstvima, a to su fiktivni, štampani novci, podreduje sebi Jugoistočnu Europu kao nikada do sad, na najlakši način. Sve ono što Zapadnoj Europi nije uspjelo u Drugom svjetskom ratu, da kolonizira Jugoistok Europe, uspijeva joj sada s lakoćom, i to ne oružjem nego kapitalom, uz pomoći kompradorskih struktura u zemljama Jugoistočne Europe. Narodi Jugoistočne Europe su stavljeni u podložan položaj koji nikada nije postojao. To vrijedi i za Hrvatsku koja na vidiku nema Tezeja i Arijadne iz grčke mitologije da je izvedu iz labirinta u koji je s lakoćom uvedena.

- Ali to onda znači da nas političari i pojedini poduzetnici prodaju zbog nekog vlastitog interesa i profita?

- Molim vas, pa oni itekako obijesno žive na račun takvog vodenja politike i društva, jer se

tome nitko ne suprotstavlja. Evo, već 10 godina za redom pratim kojekakva istraživanja javnog mnenja, i 10 godina se javnost upozorava da se društvo vodi pogrešno, međutim politika nikad nije reagirala, a još manje nekakva znanost koja bi se morala staviti na stranu istinitosti. Od samog vrha se vrši kontrola postavljanjem podobnih na različite odgovorne funkcije i daje se prednost onima koji zagovaraju takvu politiku, njih se finansira. Onda zapravo mi i nemamo znanost, jer bi se intelektualci trebali suprotstaviti bilo kakvom tipu propadanja, a posebice organiziranog. Ovo što se dogada je organizirano vođenje u propast i nestajanje jednog naroda kao subjekta kulture. Znanost u nas nema nikakve financijske neovisnosti da bi progovorila i zaštitila interes ovog naroda i budućih generacija od siromaštva i podložnosti kao oblika postojanja.

- Nedavno su objavljeni službeni podaci koji pokazuju da Istra ima gotovo dvostruko više useljenika nego iseljenog stanovništva. O čemu se tu točno radi?

- Stranci su pokupovali teritorijalni prostor Istre i oni je sve više nastanjuju. Iz tog razloga statistički gledano raste broj useljenih stanovnika, dok autohtonu mlado hrvatsko stanovništvo iseljava, ponavljaju, bez nade za povratak. Velikosrpska politika je izvukla oko 300, 400 tisuća autohtonog srpskog stanovništva koje je otišlo tko zna kuda, a hrvatska politika je istjerala oko 400 tisuća Hrvata samo u Njemačku. Tu prazninu u radnoj snazi Hrvatska nastoji popuniti Azijatima, što je absurd, jer oni nemaju tu obavezu razvijanja Hrvatske države ni u gennima, ni u kulturnim memima, jer će i oni raditi za ubogu nadnicu, ako na to uopće pristanu.

- U istom istraživanju u čak tri ili četiri primorske županije na prvo mjesto gospodarskih grana izbila je prodaja nekretnina, dok kod drugih primat i dalje drži turizam.

- To ne treba čuditi jer je velik dio naroda prodao svoje nekretnine, bez obzira na to kako je došao do njih, u bescjenje, jer je došao u okolnosti da te nekretnine nisu u funkciji privredovanja, pa ih je radi životnih problema prisiljen prodati. Osobno već 50 godina upozoravam da je tragična ona država koja očekuje prihode samo od turista, a mi ponovo srljamo u to. Kao prvo, turizam nije ni gospodarska grana, a niti djelatnost. To je jedan društveni fenomen. Prema tome, vidi se da netko manipulira s tim jer je to najlakši način za ubirati PDV i puniti proračun. Međutim, vidišmo i sada po ovoj situaciji da

“ Sve ono što Zapadnoj Evropi nije uspjelo u Drugom svjetskom ratu, da kolonizira Jugoistok Europe, uspijeva joj sada s lakoćom, i to ne oružjem nego kapitalom, uz pomoć kompradorskih struktura u zemljama Jugoistočne Europe. Narodi Jugoistočne Europe su stavljeni u podložan položaj koji nikada nije postojao. To vrijedi i za Hrvatsku koja na vidiku nema Tezeja i Arijadne iz grčke mitologije da je izvedu iz labirinta u koji je s lakoćom uvedena

“ Nam ostaju ogromni troškovi i ogromna neizvjesnost, a predstoji nam uništenje i ono malo proizvodnje što je ostalo, jer je teza uvoznog lobija da nema potrebe ovdje proizvoditi ono što se negde drugdje u Europi već proizvodi i što je daleko jeftinije od onoga što ćemo mi proizvesti. Ono što imamo od takve orijentacije je samo jedan dio PDV-a koji se uprihodi i cijena radne snage koju uvjetuje kapital

nije dovoljna za normalan život. Neke druge evropske države konstantno, gotovo godinu dana, drže zatvorenima neke djelatnosti, ali narodu isplaćuju pristojnu pomoć koju će kasnije stanovništvo vraćati kroz nešto veće poreze. Zato se Hrvati s razlogom pitaju hoće li naša država bankrotirati ako se ovakvo stanje nastavi.

- Vi gorovite o uredenim državama kojima je stalo do svog naroda i u kojima je vlast javni servis tog naroda. Država neće bankrotirati jer tom načinu vođenja društva na dug nema kraja. Svaki put kad država zapne, kao što je to nedavno bilo sa 30 milijardi deficitom, vlast je jednostavno posudila taj novac, a da nije pitala ni Hrvatski sabor, ni narod. Svi medunarodni dugovi moraju proći ratifikaciju Sabora, ako ta institucija išta znači za izvršnu vlast. Dokle god izvršna vlast ima načina da se beskonačno zdužuje po cijeni po kojoj hoće, mi ne možemo bankrotirati. Mi samo propadamo kroz rupu bez dna. Nitko nema pravo činiti takvo što. A naš se narod nije u stanju pobuniti prema nikome i ničemu, jer je to velika sposobnost uočiti problem i postaviti potrebu njegova rješavanja. Zato pristaju na šutnju i podložnost kao oblik postojanja, a to je pogubno. Zato nam koje-kakvi kriminalci koji su oštetili državu za milijune i milijarde šeću na slobodi, a običan narod skapava pod ovrhama. To nije slučajno, jer mi živimo u jednom bespravnom stanju. Mi nemamo ni političkog ni pravnog konstruktua društva. Prema tome, nije slučajno što se dogada sa sudstvom i izborima za vodeće ljude sudova, Vrhovnog suda, sveučilišta i tako dalje.

Labirint EU-a

- Krajem siječnja ove godine održao se virtualni skup svjetske elite u Davosu, 50. Svjetski gospodarski forum, na kojem se spominjao nekakav veliki reset. Možete li nam objasniti što to točno znači? Na što se misli pod tim?

- Pratim sociologiju medunarodnih odnosa od vrha, od Ujedinjenih nacija, preko Europe i europskih organizacija i institucija, do ovih novonastalih političkih tvorevin na tlu bivše Jugoslavije. Mogu vam reći da se nasilje kao oblik razvoja i daje nudi i svijetu, i Europi, pa i nama samima. Na to sam upozoravao puno puta. Međutim, kao da netko ne želi to razumjeti niti čuti. To nasilje je sveprisutno i proizlazi iz geopolitičkog tipa poimanja opstanka koje počiva na sukobu spram prirode i života, a ne na sociopsihološkom tipu razumijevanja koje zapravo ima u središtu interesa života. Znači, filozofija svijeta stvari i dalje likuje, a filozofija života je podcijenjena i zato, zapravo, nikome nije ni stalo ni do cijeg života, što je ova korona samo dokazala. Europa svoju budućnost misli temeljiti na inovacijama, a ne na invenciji, a tako je i u Hrvatskoj, i to zato što se na inovacijama zapravo brže i lakše trguje i dolazi do profita. A zapravo bi trebalo biti obrnuto, da se Europa afirmira na invenciji čiji će pokretači biti mlađi, kreativni, stvaralački nastrojeni i opredijeljeni ljudi. Međutim, s dru-

ge strane, ta ista Europa barem jako podupire svoju poljoprivredu i čuva prostor obradivih površina, a ovdje smo se odrekli i velikih tvornica, i velikih poljoprivrednih kombinata koji su bili na razini svjetske proizvodnje po svim standardima. Danas je to već nemoguće, jer se poljoprivredom ne može baviti pretežno staračko stanovništvo, uz ono nešto mlađih ljudi što je ostalo, a koji su ionako prezaduženi. Zbog svega toga nećemo nikad moći postići ono što smo imali, niti sami sebe prehraniti kako smo mogli. Svet i Europa će nas cijeniti prema onome što ćemo Europski novac bez pokrića Europske Centralne banke nije rješenje ni za Europu ni za Hrvatsku. I Europa i Hrvatskoj su nužni Tezej i Arijadna, jer je labirint u kojem se nalaze vrlo zamršen. Ni od predsjednika Milanovića, ni od

Velikosrpska politika je izvukla oko 300, 400 tisuća ljudi, autohtonog srpskog stanovništva koje je otišlo tko zna kuda, a hrvatska politika je istjerala oko 400 tisuća Hrvata samo u Njemačku

premijera Plenkovića ne očekujem da se prihvate uloge hrvatskog Tezeja, jer su svojim ulogama Hrvatsku duboko gurnuli u labirint Europske Unije. To ne očekujem ni od nadolazećih lokalnih izbora, jer rješenje problema ne vidim u pojedincima, već u sustavu sociologije države i hrvatskog društva. Sustav "vladanja na dug" ove autokratske vlasti ove države nužde, nažlost, zakonito vodi u proces desupstancijacije, i egzistira na stalnom preraspoređivanju duga unutar društva u korist vladajuće manjine, a na teret podčinjene većine, i vodi u podložnost kao oblik postojanja u siromaštву i neslobodi. Sadašnje funkcioniranje sustava socijalnih odnosa temelji se na uvozu svega, s napuštanjem i poljoprivrede i industrijske proizvodnje, jer je "isplativije" sve ono što se uvozi, dakle, temelji se na takozvanoj šleper ekonomiji. A to nikako ne može završiti dobro.

tome
jako lako

dode kraj i Hrvatska nema više
šanse da na taj način ostvaruje
PDV kao što je to uspijevala
do sad.

Ništa nije slučajno

- Prošla nam je sezona propala zbog korone. Što nas čeka ako ni ova ne bude dobra?

- Stvarnost će se morati oduvrijeti tome i ne dozvoliti da propadnemo, jer to nama nije nužno, isto kao što nam nije nužno da ne proizvodimo i da ne izvozimo. Međutim, taj pristup opstanaku Hrvatske u smislu koncepcije dugoročnog razvoja, ekonomskih i socijalnih odnosa unutar zemlje ne može počivati na sustavu dnev-

ne političke važnosti, već na promišljenoj koncepciji dugoročnog razvoja. Ovo što se spominje da je Vlada donijela nekakav plan nije strategija nego tragedija. Jer strategija je činjenje koje se provodi svakodnevno na temelju koncepcije, odnosno planova. Mi društveno odabranih ciljeva nemamo, jer su sve to nekakvi kratkoročni ciljevi od dnevne političke važnosti. Dokument Nacionalne strategije razvoja, kao i dokument Nacionalnog plana gospodarskog oporavka i otpornosti su politički dokumenti, a ne razvojni, jer su postavljeni na hrvatsku stvarnost, a nisu izvedeni iz hrvatske stvarnosti.

- Zbog korone se od države sada očekuje da financijski pomogne one djelatnosti kojima je onemogućen rad, no ta pomoć